

»Orallakin ongellakin»

Liitepartikkeliä *-kin* käytetään kansankielessämme joskus toistettuna kopulatiivi-konjunktion tehtävässä. Hakulinen mainitsee teoksessaan Suomen kielen rakenne ja kehitys² s. 73 esimerkkeinä tällaisesta käytöstä kaksi puheenpartta: »Ottaa orallakin, ongellakin», »Kävi hiidessäkin, hornassakin». Koska kyseistä *-kin*-partikkelin viljelyä ei ole yksityiskohtaisemmin käsitelty, lienee sopivaa ottaa ilmiö tarkasteltavaksi laajemman aineiston¹ valossa — etenkin kun muistiinpanoista varsin monet ovat jubilaarimme Ruben Nirvin Kiihtelysvaaran murteen tarkkakorvaisena sanastajana tekemiä.

Valtaosa tiedossani olevista tapauksista on fraaseiksi kiteytyneitä kahden substantiivin paratagmoja. Luettelen nämä aakkosjärjestyksessä.

»Siton jottai joissa, *hakojai haukijai*» (jonkin asian ihmettely, päivittely) Rääk (Anni Mykkänen 1962) / »Joetae on joessae, hakojae, haukijae» HeiV (Kasvanta-viäret leuvat. Savolaisia sananparsia [Savotar VI, Kuopio 1964], toim. Leea Virtanen, s. 40). Kyseessä on yleisemminkin käytetty sananparsi; vrt.: »On(pa) joessa jotakin (joitakin): hakojamin, haukiakin» Kuusi, Vanhan kansan sananlaskuviisauk-
425. Vuokkiniemen vienalaismurteestakin on kirjattu: »Onhan sitä joitakin jovessa, hakojadi, haukijaki!» Virtaranta, Vienan kansa muistelee 725.

A: »missäpä kävit?» — B (joka on koko päivän kierrellyt kylää): »kävih *hiijessääh hornassaak!*» Kiih (R. E. Nirvi 1935).

»Oun käyny *kirkossaa kappelissaa*, eijou pois käsketty» Valt (M. Pääkkönen 1960).

»Otti *orallaak ongellaak*» PälJ (A. Könönen 1915) / Tohm / »se koitteloo ottoo' 'orallaa' 'ongellaak» (kaikin tavoin ja keinoin) Kiih (R. E. Nirvi 1934) / »Seun tuo Pekka ottana rahhoo orallaak ongellaak eikä sillen ouk kassoo tullu» Rääk (Ida Hirvonen) / Kont Pol PieJ / »Siinä talossa otetaan orallaa ongellaa» (koetetaan kaikin keinoin rikastua) Nmes (Aino Karjalainen 1932) / TuuN / »Sitä koetettiin ottoa orallaa ongellaa» (esim. rikasta miniää) Sot (Maria Leinonen 1935) / Kuhmo. — Varkaudesta on tiedossa pitempi toisinto: »Se ottaa *orallae ongellae, käelläek kynnelläe*» Nirvi — Hakulinen, Suomen kansan sananparsikirja 29.

»rengin täyhtyy lähtee *purullaap pakkasellaak*» Kiih (R. E. Nirvi 1936).

»Oun tässä suanu olla *rekenäi kelekkana*i ainut immeinen» HeiV (Ida Viiliäinen, Aamulehden kirjoituskilp. 1960; aineisto Sanakirjasäätiössä) / Lep. Savonrannalta

¹ Materiaalista on suhteellisen suuri osa peräisin siitä aineksesta, joka kertyi vastauksina Sanastaja-lehden n:oissa 76 ja 78 julkaistuihin asyndonfraseologiaa koskeviin tiedusteluihini. — Kirjakielen *-kin*-liitteen hyvinkin poikkeavista murrevastineista ks. esim. Kettunen, Suomen murteet III A. Murrekartasto n:o 30; Turunen, Itäisten savolaismurteiden äännehistoria 63—.

on kaksiparinen variantti: »*Rekenäi kelekkanai, sukkanai säkkinäi*» on saanut se ihminen olla, joka on toisen palveluksessa ollut useamman vuoden ja välillä tehnyt mitä eteen on sattunut (H. Jääskeläinen 1960). Samantapaisia ovat myös seuraavat Valtimon muistiinpanot: »*Rekenää renttuunaa, jukkonaa aisanaa*» (vaikka minä; M. Pääkkönen 1961); »On sitä suanna olla rekenää renttuunaa, vesikelekan jukkonaa» (E. Mustonen 1935). Rautavaaralta on merkitty: »Suap se tuo köyhä olla rekenää, renttunaa» (Kasvantaviärrät leuvat 257). Vrt. Lönnr.: *renttuut 'ett fortskaffningsredskap l. släpdon af två långa trån med tvärbalkar, de förra utgörande på en gång medar och fimmerstänger'* (nyttjas i Savolaks att sommartid flytta timmer och annan grof fora).

»No tiällon tuota kansoo *riijjestää riävelistääk*» (esim. häissä paljon väkeä) Ilo (Kaino Härkönen 1933). Edellinen komponentti on *Riika*-nimen väännös; vrt. esim.: »Soon kulkenut Riijat ja Räävelit» Isok (Selma Tanner 1959).

»Siinä Suarelaisen joukossa on *ruhoohii rampoohii*» Valt (M. Pääkkönen 1960).

(On) »soanu ollas *suihtinaep päehtinäe*» SuoS (maist. Alpo Räisäsen muistiinpanoista 1960). Myös pitempi toisinto tunnetaan: »mitä tötetä te_otta tehny?» — »sitä on soanu ollas suihtinaep päehtinäe, kerrav vesikelekkanae» samoin / »minn_oon ollus suihtinaep päehtinäek kerran vesikelekkanae» (olen tehnyt vaikka minkälaista työtä yms.) Puo (L. Lounela 1945).

»Sitä suap olla *sukkanai säkkinäi*» (monivaiheisesta elämästä) RanS (E. Hukkanen 1962). Kiihtelysvaarasta on merkitty seuraavat variantit: »sit_oon sua_nna ollas sukka_nnaas säkkin_nääk, kerrar rentturek_nääk» (yhdessä ja toisessa hommassa, esim. kun on köyhä; R. E. Nirvi 1937); »Olin sukkan_naa säkkin_nää, olimpa alim_pana aijjavitaksennaak» (kaikenlaisessa työssä; Leena Mattila 1956). Tohmajärveltä on esimerkki: (Paljon kokeneesta:) »Hiän on suanut olla sukkan_naa, säkkin_nää ja alimaisena aijanvihtanaa» (Elli Laine 1930).

»On kulkenu *suometki soaretki*» RisJ (Katri Koskelo 1942) / »Tuo mejän poika on paljo kulkenut, Suometki soaretki» Puo (Katri Takalo 1941).

»se tiet_tää *tuulennii tuiskunnii*» (on kokenut, tiedokas) Nil (S. Hämäläinen 1939) / »minn_oon nähnyt tuulennit tuiskunnij ja minn_oon nähnyk kaekki eik_oon näkemätäk kun oma kuolemani» Sär (L. Lounela 1939) / »sitä on nähnyt tuuletkit tuis_kutkij ja sitä on vaen kamottanna (pystyssä)» Sot (sama 1943) / »Seon nähnyt tuul_taat tuis_kuuhit tuvan ja saanan välillä» PieJ (Anna Koponen 1960; vrt. myös Suomen kansan murrekirja II 144) / »siel on nähty tuul_ttaet tuis_kkuu» (yhtä ja toista vaivaa maailmassa) Nmes (R. E. Nirvi 1949; liitepart. puuttuu jälkikomponentista) / »sitä pittää lähteet tuullai tuis_kullai miehen niiko hevosen_nii» Juv (A. Inkilä 1938) / »On se tuoh_hii mummo ollu tuuless_a tuis_kuss_a» RauV (Irja Pulkkinen 1960) / »Tuuless_a tuis_kuss_a» Valt. — Kaksiparinen variantti on tiedossa Savonrannalta: »On oltu *tuuless_a tuis_kuss_a, siäss_ai satteess_ai*» (kun elämä on ollut kovaa; H. Jääskeläinen 1960).

»Siton ollu jos jottai, *tuultai tyyntäi*» (esim. vuosikymmeniä muistellen) Rääk (Anni Mykkänen 1962) / (Maailman kiertelystä ukko:) »siellä sai nähät tuultait

tyyntäik» Kiih (R. E. Nirvi 1936). — Vrt. myös: »On suanut soutoo *tyyntää myrskyy-hii*» Nmes (Elin Karjalainen 1962).

»Etin *ummetkin lammekin*» PieJ (V. Kontkanen 1948) / »se puhu minulle' ummetkil lammetki» Puo (L. Lounela 1945).

»vieläpä sitä piittää *uustaa' 'ahtaastaa'* joutuu' 'avittammaan kirjahommissa' ('kiireesti kesken muita kiireitä'); (Kotona oli kovin kiire. Mutta tyttöä haettiin kylään. Äiti:) »piti piästä' 'uustaa' 'ahlaastaak» Kiih (R. E. Nirvi 1935) / »Vaen seon tuo Jussi sen rahan perään, se ottaa uustaa ahtaastaa» PieJ (Anna Koponen 1960) / »Tulloo uustai ahtaastai» (pitkänkin matkan takaa kotiin, ei jää yökuntiin) HeiV (Ida Viiliäinen 1960). — Sanonnan ensi komponentti näyttää säilyttäneen *uultu*-sanan vanhan synonyymien *uu* (ks. esim. Lönnr.).

»ne toe *yölläep päivävälläe*» (nim. lääkkeitä sairaalassa) Sot (L. Lounela 1954) / »se saeras lapsi oli mielessä yölläep päivävälläe» SuoS (Alpo Räisäsen mp. 1960).

Näiden fraasien lisäksi on joitakin harvoja tietoja tilapäisemmästä substantiivien rinnastuksesta: Rääk: »Kaikki on karsinoituna *korvoittii pytyttii*»; »*Portittii veräjättii* on kaikki säretty. Ihmekös seun jos on elukat männeet irralleen» (Anni Laasonen 1962). PieJ: »Kyllä tässä (pakkasen) uho kääpi *seinisttүүл lattiisttaak*» (S. Hämäläinen 1932). Sot: »ikävä on *käetäkkij jalatakki'* olento» (kun kädet ja jalat rappeutuvat); »aevan tuon tuostaev *viikollaep pyhäiltanaes* se pistäösi» (Matti-pappi meillä) (L. Lounela 1952). SuoS: »*talavellaek kesälläek* kun sitä kulettiin» (sama 1942).

Rinnasteisia sanoja on tavallisesti kaksi. Fraaseissa on kuitenkin joskus kaksi paria tai yksi pari ja ikään kuin vahvisteeksi lisätty kolmas komponentti. Poikkeuksellisia ovat seuraavat tilapäisluonteiset kolmijäseniset rinnastukset: »Neul mäny järvele *ukottii akattii pennuttii*» Rääk (Anni Laasonen 1962) / »*tuulellaes satteellaep pouvvalaa*» SuoS (Alpo Räisäsen mp. 1960).

Väliin rinnastetaan tätä rakennetyyppiä käyttäen substantiivi ja pronomini *toinen*: (Pännärissä on) »hamppaat ajettu puuhu piässäi toisessa» Sor (Rauha Janatuinen 1960) / (Ei muisteta, miksi päiväksi on käsketty kestiin.) »siinä myö vuan tuumikoij-jaam puolleent toisseennik, jotta kummallako meillä liem muistin_erreys tässä» Kiih (R. E. Nirvi 1936) / »Siell oli loatuuhit toestaa» (pidoista palannut kehuu kotiväelle) PieJ (Anna Koponen 1960) / (Heinäsuova) »moñneen kertaan suvitaam puoleltaet toeseltae»; »puoletkit toesetki» SuoS (Alpo Räisäsen mp. 1960).

Kahden adjektiivin (joskus substantiivisesti käytettyjen) koordinoinnista on myös jokusia tietoja: »Koera haukkuu *hyvännii hucnonnii*, pahannii paskan syö» Lip (E. Ratilainen 1932) / »*tuuloohon siinä* (vastantaitossa) *hyvvechih huonoohis sekkaan*» ('hyvää ja huonoa') Kiih (R. E. Nirvi 1935) / »Joukossa on jotaa *suurtaa pientää*» Nmes (Ida Mustonen 1962) / (Miten tiukka vastan panta on?) »suapihan se ollat *tiukempiiv väljempiik* (= tiukempi tai väljempi)» Kiih (R. E. Nirvi 1935; rinnastus siis tässä disjunkttiivinen, joskin on mielestäni mahdollista katsoa se myös puolittain kopulatiiviseksi: voidaan ajatella tarkoitettavan useita vastan pantoja, joina sekä tiukempi että väljempi kelpaavat) / »Siellä nyt olj *uuttaak kystää*» (pidoissa) Kont

(A. Laatikainen 1960) / »Se hoasto uuttai kystäi» (parjaamisesta) Nil (K. Pirinen) / (Marjamämmistä:) »se oh hyvvee *viluknaav variñnaas* (= kylmänä ja kuumana) syyvväk» Kiih (R. E. Nirvi 1935).

Erikseen esitettäköön sellaiset tapaukset, joissa *-kin*-partikkeli liittyy omistusliiteisiin substantiiveihin; tavallisesti on kyseessä 3. persoonan possessiivisuffiksi.²

»Istuu *ikäsäkkik aikasakkik*», sanotaan, kun pitkään on naapurissa asialla tai muuten käymässä. Tohm (E. Härkönen 1941) / »no sittä kuitennik kun ikäsäkkik_ aikasakkiik ol' siinä makaš siinä, sittä asettuhan se (temmeltänyt mies)» Kiih (Nirvi, mp.; vrt. myös Suomen kansan murrekirja II 123) / »Eokko tek kaapat, ehti siitä lehmänostajoo ikäsäkkii aekasakkii» (O. Räsänen, Aamulehden kirjoituskilp. 1960); »Myö ooteltiin laevoo ikämmökkii aikammökkii ja vihon viimenj se tulj» (sama 1941) TuuN / »Isäntä ikänsäkin, aikansakin kuunteli koko talven sitä tiasen tarinata» Iis (Suomalaisia kansansatuja I [Helsinki 1886] s. 232) / »se sarhoa sitä (karhun pesää) ikäsä' aekasakki» Kaj (L. Lounela 1954; liitepart. poikkeuksellisesti vain jälkikomponentissa) / »Me oltiin pellolla ikäsäkki, aikasakki ja mentiin pirtin puoleen että joko siellä on ruokoa niin ei huii haitijaa» Puo (Katri Takalo 1941) / »siinä oli kahtonu' ikäsäkki' aekasakki, ja lähtenys sitte poes» (karhu suon laidassa) SuoS (Alpo Räisänen mp. 1960) / » - - ku se kanto niitä kiviä ikäsäkki' 'aekasakki ja viilekkeet katkesi siitä kontista - - » Kuusa (Kortesalmi, Vanha Kuusamo kertoo 211). Tämän fraasin tuntee Lönnrotin sanakirjan lisävihkokin: *viipyä ikänsäkin, aikansakin 'dröja en lång tid, efter godtycke'* (s.v. *ikä*).

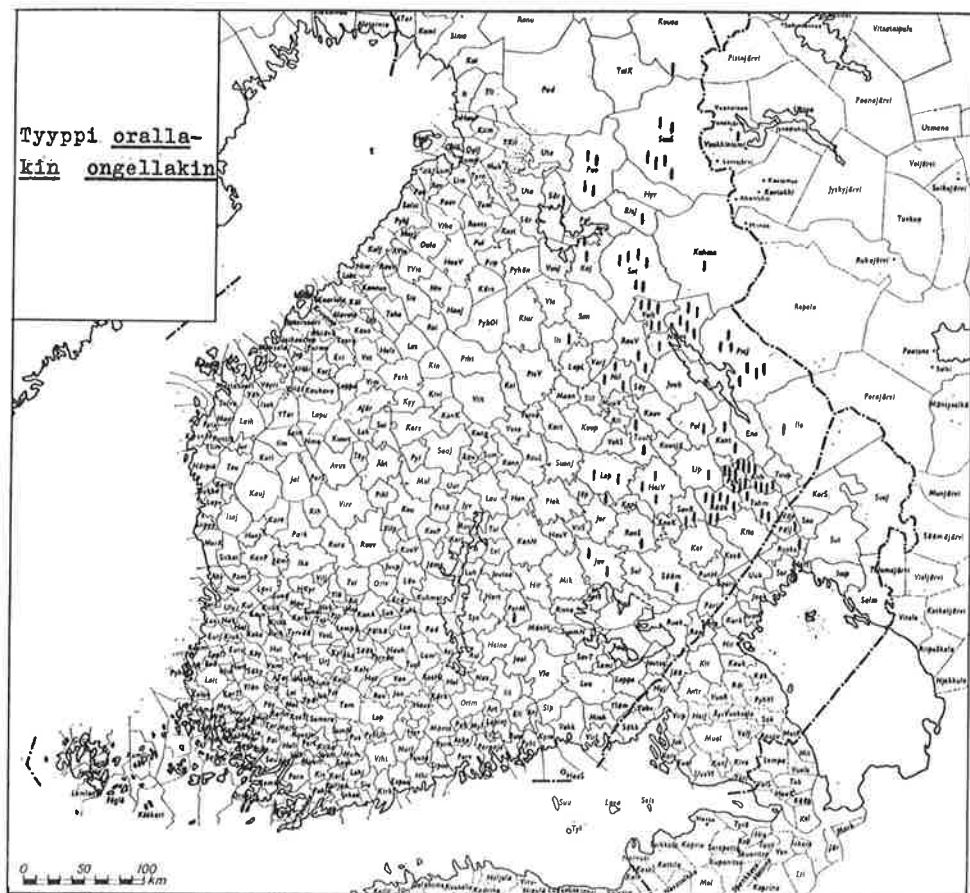
»Sillä Mikolla on sellainen hiltikka sen Hiliman perää jotta *unesekki näläkäsäkki* näköö sitä vahatessaa» Ruske (A. Sorsa 1962) / »ne toillaas sinnen näkivät unesakkiin_ näläkäsäkkiik» (s.o. olivat alituisen siellä) Kiih (Nirvi, mp.). Myös Pielisjärveltä tämä sanonta on tiedossa; ks. Hakulinen, Sanojen sanottavaa 125.

Ainoa on lajiaan seuraava tilapäisemmältä kuulostava muistiinpano: »Sielol kaikki humalassa *ukkosakki akkasakki*» Rääk (Anni Laasonen 1962).

Verbimuotojen rinnastuksesta on vain harvoja muistiinpanoja: (Vaatteita on) »kyllä *parsittuu paikattuu* vain hyvästi minulle välttää» Valt (M. Pääkkönen 1960) / » - - sen pitää, joka kotona on, *katsoakin, kääntyäkin!*» Nil (Suomalaisia kansansatuja I 251). Itäsuomessa käytetystä hämärästä ilmauksesta *uijen voijen* 'kaikin keinoin, hinnalla millä hyvänsä tms.' on seuraava tässä mainittava kirjaanpano: »Kyllä minusta näytti jotta se Mari Pekalle koetteli piästä *uijennii voijennii*» Nmes (P. Lasanen 1939).

Joitakin tietoja on pronominikantaisten adverbienkin rinnastamisesta tähän tapaan: » - - mut on sitä (tervanpolttoa) pietty virreilä *sielläi tiälläi* muissai muakunnissa»; » - - tarkistelin sitä (tukanleikkuuta) hampsimalla *sieltäi tiältäi* ympäri piän ja ileman peilii» Sääm (O. Kuvaja, Aamulehden kirjoituskilp. 1960) / »kun se tuntu jotta se on käynnä *sielläät tiälläät tuollaat tuallaak* (= siellä ja täällä)» Kiih

² Rinnastustyyppiä *kesänsä (ja) talvensa* ovat käsitelleet Nirvi, Vir. 1937 s. 297—, ja Rytkönen, Vir. 1938 s. 234—. Tämän kirjoittajalla on tarkoitus selvittää kysymystä toisaalla laajemmin aineiston pohjalta.

Merkkien lukumäärä on sama kuin arkistoitujen tiedonantojen.

(R. E. Nirvi 1935) / »Siäl o nyt niin paha kävellä ku jalat mene *sinnekkii tännekkii*» (on liukasta); Juopuneesta sanottiin sama, että senkin jalat menee »*sinnekkii tännekkii*» Rai (A. Rinne 1942) / (Entiset kaskiviljelijät) »ne o hyppineet *sinnekkii tännekkii* ja hakanneet kaskija» (laajoilla alueilla) Juv (A. Inkilä 1933) / »kävi se meillä *sillonni tällönni*» Sot (L. Lounela 1953). — Ainoa laatuaan on seuraava tieto kahden pronominin paratagmasta: »Puhu *niitäin näitäi*» PerM (E. Ahvenainen 1962).

Muunlaisten adverbien rinnastuksesta on pari muistiinpanoa: »*Eestäi takooki* valjaissa» Nmes (Helmi Kortelainen 1933) / (Lihanpanosta uunipaistiin:) »suaphan siihen panna' *'enempiiv vähempiik*, se om perettääm myötik» ('enemmän tai vähemmän') Kiih (R. E. Nirvi 1935); rinnastus on siis disjunkttiivinen, mutta valmistuskerrojen useutta ajatellen se ei ole kaukana kopulatiivisestakaan.

Käytettävissä olevien murre tietojen mukaan laadittu kartta osoittaa selvästi, että kyseinen arkaistinen rinnastustyyppi on ollut elinvoimaisin Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa; muualta savolaismurteiden alueelta on tietoja vain niukasti tai ei ollenkaan. Yllättävää on, että Raisiosta asti on kirjattu paratagma *sinnekin tännekin*. Tätä tietoa ei kuitenkaan tarvitse epäillä, sillä se voidaan selittää rudimentiksi. On nimittäin aivan ilmeistä, että tarkastelemamme rinnastustapa on aikaisemmin ollut käytössä laajemmalla alueella. Siitä ovat osoituksena muutamat Matti Kuusen teoksessa Vanhan kansan sananlaskuviisaus mainitut sananparret, jotka varmasti tai todennäköisesti on kirjattu karttamme osoittaman levikkialueen ulkopuolelta. — Luettelen seuraavassa Kuusen rekisteröimät tämääntyyppisiä rinnastuksia sisältävät sananparret (yksi on jo mainittu s. 29); samalla viittaatan otaksuttaviin muistiinmerkitäseutuihin.

Kyllä on joukossa jotakin:
lampaitakin, vuohiakin. (S. 31.)

Lähteenä on viitasaarelaisen talonpojan Simo Hanellin runo (vrt. s. 492); rakennetyyppi on siis ilmeisesti ollut tuttu Keski-Suomessakin.

Juoksevi hyvä hevonen
uuden kolkan (kellon) toivehella,
vetävi hyvä hevonen
rekensäkin, ränkensäkin. (S. 195.)

Sana *ränget* viittaa läntiseen kirjaanpanopaikkaan; vrt. Rapola, Johdatus suomen murteisiin² 78.

Mies miehen tuntee
suvellakin, talvellakin. (S. 70.)

Substantiivi *suvi* osoittaa sananparren länsimurteiden puolelta kirjatuksi. (Tämä sananparsi on muuten Nykysuomen sanakirjassa esimerkkinä *-kin*-partikkelin kopulatiivisesta käytöstä; s.v. A. II. 3.j.)

On joukossa jotakin:
hyviäkin huonojakin. (S. 31.)

Tämäkin on poimittu viitasaarelaisen Hanellin runosta.

Omans cugin caunit:
mustackin walkiackin. (S. 361.)

Sananlasku on peräisin Florinukselta, jonka aineisto enimmäkseen »näyttää olevan etelähämäläis-lounaissuomalaista alkuperää» (Kuusi, mt. 457—). Länsisuomalaisuuteen viittaa tässä se, että morfeeminrajaisen *-tk*-yhtymän sijasta on assimiloitunut geminaatta-*k* — merkitty ck:lla; vrt. Rapola, mt. 64.

Kaikki talo tarvitsee:
liinaisetkin, lankaisetkin,
yksin kaksivartisetkin. (S. 182; vrt. myös s. 40.)

Myös tämä sananlasku on otettu Florinuksen kokoelmasta. Alkutekstissä on läntisittäin *Lijnaiseekin* jne.

Ilo nuoren luotingin,
waiwaisengin, wiljaisengin,
cohden cowaonnisenengin.³ (S. 420.)

On ottaakin, jättääkin
hyvän miehen naurismaassa. (S. 132.)

On ottaakin, on jättääkin
kelpo miehen naurismaassa. (S. 133.)

Jälkimmäinen variantti on peräisin C. H. Aspin II käsikirjoituksesta, jonka sananparret Kuusen mukaan ovat »ainakin suurimmaksi osaksi yläsatakuntalaista perua» (s. 489).

Lapset lastuiset kotonsa:
tekevätkin, särkevätkin;
vaimot saastaiset sanoissa:
toruvatkin, leppyvätkin. (S. 392.)

Sananlasku on saatu Florinukselta, joka kirjoittaa länsisuomalaisittain *teke-wäkin* jnc.

Esitetyn sananparsiaineiston valossa voidaan siis pitää ilmeisenä, että kyseinen rinnastustyyppi on aiemmin ollut tuttu huomattavasti laajemmalla alueella, kuin miltä viime vuosikymmenien aikana tehdyt kirjaanpanot ovat peräisin. Miten yleisesti tätä rakennetta on käytetty, jää epäselväksi. Suurin osa aineistosta on kiteytyneitä fraaseja, mutta myös tilapäisluonteisia paratagmoja on jonkin verran tiedossa. Tästä voinee päätellä, ettei rinnastustyyppi ole ollut aivan vähäkäyttöinen. Samanne viittaa sekin, että vanhat läntisperäiset esimerkit — jotka tosin ovat sananparsia — eivät suinkaan kaikki sisällä sellaisia sanapareja, joita parataktisissa fraaseissa yleisimmin tavataan, vaan satunnaisemman tuntuisesti rinnastettujakin esiintyy (mm. *reki — ränget, lüinainen — lankainen, tehdä — särkeä*).

Muista itämerensuomalaisista kielistä ei vastaavanlaisia tapauksia ole tiedossa (lukuun ottamatta edellä esitettyä vicnalaista *hakojakin haukiakin* -sananpartta). Tuntuu näin ollen todennäköiseltä, että kyseessä on suomen kielen erikoiskehityksen aikana kehittynyt rinnastustapa. Kirjakieleen sitä ei varsinaisesti ole omaksuttu — joskin kainuulaista kansankieltä runsain mitoin viljelevä Heikki Meriläinen näkyy mielellään tätäkin kansanomaista ilmaisutapaa käyttäneen.⁴

³ Kuusenkin mainitsema A. V. Koskimiehen tulkinta: »Ilo nuoren luotionkin (= rujokkaan), vaivaisen, vihelijäisenkin, kahden kovaonnisenkin», kaipa tarkistamista. »Viljaista» ei varmaan ole syytä selittää *viheliäinen*-adjektiivin vääntymäksi, vaan se merkinnee 'varakasta, hyvinvoivaa, onnekasta tjs.', siis vaivaisen vastakohtaa. Vrt. esim.: »Kyll viljo eletä jos vaevonki» Muurl (V. Saariluoma 1912—15); »ko ei viljo:n ni vaivo:n» = 'jos ei hyvin, niin huonosti', esim. pitää matka suorittaa, kävi niin tai näin. Ven (L. Hakulinen 1943); »Muuna viljoin, muuna vaivo:n» Kuusi, mt. 423. Sanaa *cohden* ei tarvitse selittää »kahdeksi»; vrt. Lönnr.: *kohti, kohden* (mm.) 'det som är mätligt, medelmätligt, passande l. lagom' - - *kohden hyvä* 'temligen god, bra i sitt slag'.

⁴ Romaanista Pietolan tytöt (Porvoo 1892) olen huomannut seuraavat tapaukset: »Se [köyhän lapsi] saa olla routanakin [!] rekenäkin, kerran vesikelkkanakin . . . » s. 172. »Emmehän saa ilman rauhaa kuitenkaan, hakevat ne meidät [riippikouluun] uustakin ahtaastakin» s. 208. »On sinne Ahtolaan tie auki, on sinne asiaa yölläkin päivälläkin, pyhänäkin arkinakin»

Sinänsä on luonnollista, että merkityksessä 'myös' käytetty elementti saa kopulatiivista käyttöä.⁵ Samoin viljellään unkarissakin adverbia *is* 'myös, -kin' kopulatiivikonjunktiona 'sekä — että'; esim. *én is ő is* 'sekä minä että hän'; ks. Hakulinen, SKRK 73 alav. Venäjän *i* merkitsee sekä 'ja' että 'myös'; sama merkityksen kahtalaisuus esiintyy itäisissä itämerensuomalaisissakin kielissä, joihin tämä partikkeli on venäjämästä lainattu (ks. esim. Kujola, Lyydiläismurteiden sanakirja). Ruotsin kielessä tavallisin kopulatiivinen sidesana *och* ja adverbi *ock* (= *också*) kuuluvat nekin etymologisesti yhteen; ks. Hellqvist, Svensk etymologisk ordbok.

Kiintoisin paralleeli on (ersa)mordvan *-jak, -kak, -gak* 'auch, sogar', jota käytetään myös kopulatiivikonjunktiona *-jak — -jak* 'sowohl — als'; ks. Paasonen, Mordwinische Chrestomathie (Helsingfors 1909) s. 66 —. Tämä partikkeli on yhdistetty etymologisesti suomen *-kin* ja *-kaan* -partikkeleihin (ks. Toivonen, FUF 28 s. 209—), mutta liian uskaliaasta olisi tietysti väittää, että suomen *-kin*-partikkelin kopulatiivinen käyttö juontuisi suomalais-volgalaiseen kauteen asti. Semanttinen kehitys on eri tahoilla vain kulkenut samaan suuntaan.

Todettakoon lopuksi, että myös *-kin*-liitteen kielteisissä yhteyksissä käytettävää vastinetta *-kaan, -kään* viljellään vastaavalla tavalla kopulatiivisesti, joskin harvoin ja tilapäisen tuntuisesti. Kajaanin murteesta on Lauri Lounela kirjannut 1954 esimerkin: »mitäpä sitä tarvihtoo mihinkä soahas *suuhunkaas silimäänkää*» (tarjousta); verrattakoon tätä melko yleiseen fraasiin: (vieras ei saanut) suuhun ei(kä) silmään. Nurmeksesta on pari tietoa, joissa kieltosana toistuu: »Ei *aanookaa ei aavistustakaa*» (A. Pääkkönen 1927); »Ei soatu pysymään *orallaa ei ongellaa*» (H. Kortelainen 1942). Tähän yhteyteen on nähtävästi asetettava myös seuraava Gananderin sanakirjan maininta: »Ej ole *ajhettakaan, ej perääkään*» = 'intet minsta våhn där til, ne gry qvidem' (I 11 B).

s. 295. »Ei ole kelyannut [tytär] kenellekkään, vaikka on sitä isä-hyvänsä koettanut kaupita sinnekin tännekin, tuollekin tällekin» s. 206.

⁵ Merkitysten 'ja' ja 'myös' välisen rajan jonkinvertaista epäselvyyttä kuvastaa sekin, että monet vanhat kielioppimme mainitsevat sanan *myös* kopulatiivikonjunktioiden joukossa; esim. Vhael, Grammatica fennica (Aboae 1733) s. 106; von Becker, Finsk grammatik (Åbo 1824) s. 168; Renvall, Finsk språklära (Åbo 1840) s. 135; Collan, Finsk språklära (Helsingfors 1847) s. 131; Eurén, Finsk språklära (Åbo 1849) s. 210.

»Orallakin ongellakin« — die Anknüpfungspartikel *-kin* kopulativ gebraucht

VON PAAVO PULKKINEN

Der Verf. untersucht das Vorkommen der Anknüpfungspartikel *-kin* 'auch' in kopulativer Funktion im Finnischen. Der weitaus grösste Teil der bekannten Fälle besteht aus Phrasen von fester Form (z.B. *ottaa orallakin ongellakin* 'mit Stachel und Angel nehmen', d.h. 'mit allen Mitteln'; *tietää tuuletkin tuiskutkin* '(er, sie) weiss Winde und Gestöber', d.h. 'hat allerhand erlebt, erfahren'). Praktisch genommen alle aufgezeichneten Fälle aus heutigen Dialekten stammen aus dem Gebiet der Savo-Mundarten, insbesondere aus dessen östlichsten Gegenden.

Früher ist der in Frage stehende Nebenordnungstyp jedoch in einem wesentlich

weiteren Gebiet bekannt gewesen. Aus dem Werk »*Vanhan kansan sananlaskuviisaukset*« (Die Sprichwortweisheit der Leute der alten Zeit) von Matti Kuusi hat der Verf. eine Anzahl von Sprichwörtern genommen, die offensichtlich in Gebieten westfinnischer Dialekte aufgezeichnet worden sind (dieses Material ist vor dem Jahre 1827 schriftlich festgehalten worden).

Schliesslich werden aus verschiedenen Sprachen einige Parallelen gebracht, die zeigen, wie dasselbe sprachliche Element sowohl in der Funktion einer kopulativen Konjunktion vorkommen kann als auch in der eines Adverbs, das 'auch' bedeutet.